

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
Львів, Ринок 10, II, пов.
Конто почт. шл. 143.322.
Адреса для телеграм:
"Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає
від 1—2 год. передпол.
Рухомі не зберігаються.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краю 4/20 зл.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7/50 зл., Німеччині 7/50
зл., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. к. Руму-
нії 150 лей, Болгарії 7/50
зл., Австрії 7/50 зл. Зміню
адреси і зов.

**В справі оголо-
шень з'являтися
до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

Туга за миром і страх перед війною.

На маргінесі останньої німецької ноти.

Не вважаючи на деякі сумніви й неясності, німецький уряд гадає, що вже можна ствердити в головних точках значне зближення обосторонніх поглядів. Хоча щодо подробиць існують ще різні думки, а проте їх перебореться, якщо уряди матимуть зорку на увазі мету, до якої змагаються, а саме: тіти назустріч домаганням рівноправності й обосторонніх інтересів. Німецький уряд зважується вірити, що дальші переговори доведуть до позитивного кінця. Він широко повитав би приспівати тих переговорів, щоби задовольнити настирливе домагання народів: дати грілку запоруку спокою й мирного розвитку та відбудови зруйнованих війною нормальних відносин світа.

Такий є кінцевий уступ оголошеної три дні тому німецької ноти в справі гарантійного пакту, що змінив би політичну конфігурацію Європи й світа, і було б грубою помилкою глядіти на отсе ceterum censeo нового дипломатичного акту, як на пустослові й беззмістовні фрази. Можна від "нічого робить" бавитись у всілякі криваві пророцтва на далеку мету, можна сик чи інакше задивлятися на терміни конкретизації ініціатив франко-англо-німецьких розмов, ба навіть скептично кивати головою над будучою тривкістю несповна ціл року тому пропонуваного й асе ще загальниками обміркованого пакту. А проте все воно не змінє факту, що внутрішні господарські відносини в усіх трьох згаданих великих державах кричуть за миром, справжнім миром, що цей крик щораз голосніший, і що аже навіть найбільш одурманені сопухом останньої світової різни прислухаються до нього. Можна до сходу найлогічнішими аргументами доказувати тезу, що велика війна ще не закінчена, але вкрасно на очах множається припавки, що в усіх іх провідних народів західної і середньої Європи наступає переділ у бік мира, справжнього мира, а не фікційного, створеного у Версалі.

Здається, що не доводиться багато крутити головою у придуманню прикладів на важку господарську кризу держав, що залінішали й ведуть далі до дискусії над гарантійним пактом. У Німеччині: захитаний велитень-концерн Штіннес, і пруський міністр торгівлі стурбований складає завіт про кризу в найповажніших осередках німецького промислу — у Над-рейні, Вестфалі і Порурію. У Франції: фінансова скрута того роду, що найбільш авторитетний представник держави, міністр фінансів Кайо, не заважало порівняти своєї батьківщини з потопляючим кораблем. В Англії: примара страйку вуглекопів і робітників транспорту носить на собі пророчисту фірму шатори мільона безробітників.

Чи можна ще дивуватись, що гук страді, який долітає до Лондону і Парижа з вулиць Шангаю та посередки Мадридських вулиць

шве занепокоєння англійської і французької опінії? Чи можна дивуватись, що Англія шукає забезпечки власного мира в мирі європейського суходолу, реагуює з політики splendid isolation та готова гарантувати незайманість кордонів своїх сусідів зпоза леманського каналу? І тому врозуміла і те, що німецькі націоналісти, принципіальні противники розмов з Францією, дають свій підпис під ноту з мировим покликком і що у Франції сотня найчільніших діячів пера видає маніфест за духовим замиренням з Німцями.

Ті, що щиро шукають за переа-умовами замирення не можуть не догугпатись вкінці, що одною із перших і головних таких перед-умов є признання до куріозів і воля до усунення абсурдів версайського мирового договору. Свідомість того ще далеко не дозріла у головних винуватців версайської трагедії. А проте вона вже прозвбає, прозвбає якраз на реальному ґрунті господарських криз і ланних примар щораз нових конфліктів. "Бо не вважаючи на наші договори з неспокоїніми малими державами Східної Європи, ми дійшли нині точнісінько так далеко, як вчора були за Поанкаре, здавлені тягарем наших довгів, і швидше або пізніше — завдяки напичці Польщам, нашим Румуніям і Югославіям — загрожені всім небезпеками нової війни, в порівнянні з якою перебути 5 літ жаху будуть здаватись невинною дитячою забавкою" — ось признання, складене десять днів тому одним із авторів згаданого маніфесту французьких інтелектуалістів, голосним письменником Віктором Маргеріт.*

Німецька нота про гарантійний пакт, доручена французькому урядові 20. липня ц. р. як відповідь на французькі пропозиції з 16. червня, які явились безпосереднім наслідком першого німецького меморандум з 9-го лютого ц. р., є одним більше документом, скермованим проти несправедливості версайського договору. У першій, так мовити принципіальній частині

* Автор сенсаційної "Хлопчик" ("Le garçon"), у якій представлена деморалізація висшніх класів повоєнної Франції. За цю книжку Маргеріт утратив ордер Лєги.

ноти нім. уряд відкидає домагання Бріана про складення з боку Німеччини спеціальної заяви, що гарантійний пакт не стоятиме в суперечності з дотеперішніми пелічними договорами. Нота стверджує, що чейже не є виключене, що в будучини може підлягати зміні арбітрійний договір, і що сам версайський трактат допускає можливість своєї зміни в новій політичній ситуації. — У другій частині ноти є застереження проти права Франції перемаршу крізь Німеччину на випадок війни Польщі, а також проти права Франції бути одностороннім арбітром в евені німецько-польському чи німецько-чеському конфлікті. Воно вважеться з французькою пропозицією гарантувати будучі арбітражі улози Німеччини з тими двома півноєними державами. — В третій частині ноти є згода на приступлення до Ліги Націй, але під умовою передусім зміни 16 ст. статуту Ліги, яким розбрана Німеччина була б обов'язана всуверені своїй волі нести збройну допомогу державам, які остають під опікою Ліги.

Як бачимо по суті німецька нота є негативною відпопідкою на французькі пропозиції. По формі вона є зразком вишуканої чечності. Нота виразно піаєкреслює, що не має дефінітивного характеру. Безумовно, що нинішня Франція, якої закордонна політика сповинає в руках вірного оборонця версайського договору Бріана, не буде задоволеною тенором ноти, звернення аж нато промечисто проти Польщі. А проте дальші розмови будуть вестись.

І тут анхідна точка для остраху, з яким кожна нова винна нот між двома великими державами стрічається у Польщі. Остання німецька нота є рат excellence документом мира: вона наткає виразно на потребу очиснення нетрів, що криють у себе фурії війни. Заповідь мира, який несе ця нота, стрінула польська преса голосом обурення, як новий проєкт розбору Польщі!

Німецька нота хоче завалити "нечистий мир" — як його назвав лорд Аскайт — і створити підвалини справжнього мира. Воно стане нешвидко, але праця в цім напрямку вже йде. І ніяка оборона "нечистого миру", ані просьбами ані грозьбами не допоможе: швидше чи пізніше він завалиться. А це станеться без уваги на крик декого, що в "нечистоту мирі" бачить єдину базу власного існування.

І. М-н.

Штунда на Волині.

І. Причини зросту і становище духовенства.

У свій час, в одній статті "Ціла" висловлено побажання, щоби інтелігенція, що має нагоду зблизяться обсервувати життя наших штундистів, подала до публічного відома свої спостереження над ними і тим може допомогла зібрати фактичний матеріал, необхідний для розяснення відношення до цього релігійного явища серед нашого народу. Штунда безперечно, в тій чи иншій мірі, поширена по цілій нашій Волині. Часами праця штундистів прибирає більшого розголосу, у зсехому випадку ми можемо ствер-

дити, що з двох-трьох сусідніх сіл, бодай в одному знайдемо групу штундистів-селян. Отже справді не буде зайвим пригадуватись ближше над питанням: що приваблює до знайшов наш наріз у цій селі, які причини розповсюдження цій який вплив вона матиме на своїх одно-вірців та околишніх селян. Річ ясно, що ми на цьому місці не маємо на меті розглядати релігійних догм штундистів, — а хочемо тільки з національного боку приглянутись цій хворобі, коли в дійсності це є хвороба.

Штунда розвивається коштом православ'я, хоч знаю кількох adeptів її зпоміж католиків (а в хресті-нецьких селах багато католиків, що не викиють і слова по польськи) і навіть неабіє собі своїх членів штунда і з Жидів. Щодо останніх, то це правда рідкий випадок, але всеж особисто знаю Жидів, що тепер пресвитером штунди.

Початок масового шарення штунди на Волині датується з поворотом полонених з Німеччини, коли бувші жовіри поприносили з собою російські біблії безліського видання. Читання цих книжок, на мові більш арозумілій, — прийняв для бувших салдатів російської армії, — ніж слухання церковно-славянського давнього читання по церквах, примусило селян більш застановитись над православним обрядом та поставитись критично до деяких другорядних питань своєї прадідівської віри. Революційні події і навіть збортеньке перебування на Волині більшовиків ще більше побільшало цей критичизм, в суті речі дуже ще примітивний. Решту зробило само православне духовенство, котра аластиво і ширить штунду. Вплив американських проповідників (а вони і тепер є на Волині) та приклад України в суті речі другорядні, тим більше, що в останній час штунда на Україні, хоч і користується симпатією більшовиків (штундисти є комуністи), всеж поступилася своїм впливом на конту Української Автокефальної Церкви.

Це не парадокс, що православне духовенство ширить штунду. Варто побачити на штундистських бесідах, або на тих диспутах, які улаштовують — під натиском єпископату — православні панотії, щоби переко-нати, що догматичні справи грають тільки другорядну ролю, а найбільше мають значіння економічні та моральні причини. Почу-сте там, з іменами та датами — цілу низку, на перший погляд — другорядних подій з місцевого життя, котрі не тільки характери-зують економічні відношення поміж духовенством та його "па-ставою". Довідається нар. що панотії не хочуть сповідати, коли наперед не дадуть їм по 50 грошей. (знаю 70-літнього діда що, і за браку 5 грошей, мусів йти спові-датись в цьому році за 12 верст до монастиря); почуєте що, панотепь не буде санитиці Пасхи, коли не заплатять Рому по цілій півме-тровій пасці, (хоч за це єпископат не хвалить); не буде він читати молитов на провадах, коли не на кожній могилі положено по хліб-цеві та по три крашанок; не по-вінчає, коли не заплатять по 15 злотих, не дадуть по парі хусток з 5 аршин полотна; не поховать, коли поперед усіх не заплатять полові старих борбів і т. д. Скіль-ки ще можна почути таких "колі", та ще з додатком і інших фактів з силіток з морально-особистого життя місцевого пан-отії! При те-перішній матеріальній скруті, се-дяне гадають, що пан-отії до-волі і тих 30 десятин землі, що мають, та ще традиційних добро-вільних датків хлібом, полотном та гріними. Я навіть гадаю, що і тих датків було б значно більше, колиб наші пан-отії це чиста-

бися підком чужини нашому народу, колиб за дуже невеличкими винятками не було до глибини душі русофілами, а року на рік не чекалиб приходу Денікіна або появи якого небудь Великого князя чи царя, котиб прилучили Волинь до Матушки Росії. І не русофілість панує не тільки по селах, а навіть по наших повітових містах. Являю панотіїв законовчителів (катехістів), що свідомо вчать у московській мові українських дітей у наших польських школах — польських чи українських — та ще й публично кажуть, що до кінця свого життя будуть послуговуватися тільки московською мовою.

Цю відлученість православних панотіїв від народу та й моральний занепад відчув і теперішній митрополит Деніс, котрий у новорічній своїй промові до духовенства та мирян Волині, — писав (по українськи) досвідано: «На великий, однак жалю, — не всі пастирі стоять на висоті свого положення, не всі хочуть підійти до духовного устрою і настанов своїх духовних дітей, не всі слікують за духовними інтересами і потребами їх... Не треба забувати, що нарід шукає задоволення своїх духовних потреб, шукає настирливо і вперто, але повбавлений амого вкусити всю слади церквоних благ, він знаходить їх на стороні...» Ця характеристика православного духовенства на Волині в устах найвишого православного достойника в Польщі є безперечно справедлива, але її можна з тим-же правом прикласти і до всіх тих чотирьох єпископів, що перебували за остатні — польські — часи на Волині. Бож тойже митрополит Деніс закрив єдину українську церкву (Хрестово-адаженську) в Кремені і так по-розпихав панотіїв, що за 30 верстов навкруги Кременя ніде по церквах не почує українського слова, навіть у проповідях. Єпископ Олексій теж порахував, що українська церква була помилкою, перестав розмовляти по українськи, (а єпископ родом з Холмщини) і став дихати чисто московським духом (див. інтерв'ю з митрополитом з «Нашім Житті» ч. 13). Єп. Антоній настільки був далекий від українського народу, що був широко адивований, коли Острійська «Проміна» привітала його українською мовою: думав він, що як Українець, то безперечно вже уніят.

Вкінці, щодо русофільства теперішнього єпископа кременьського Симона, то нагадаємо тільки недавній протест проти нього полонимирчан (див. «На Варті» 1925 р.). Тож властиво нема чого дивуватися, що і підпалне духовенство, — а масі своїй досить темне, — йде слідами своїх владик і ховається далеко від того народу, котрим жче і для котрого мусить служити. А застається пово чужим, поки не стане на українському ґрунті і то не тільки в своїй духовній праці, але і в громадсько-культурній роботі. М. М.

(Продовження буде.)

По широкому світі.

Становище Франц. преси супроти німецької ноти, на загаль беручи, стримане та скептичне. Франція не може погодитися на німецькі домагання, але не кидає надії на дальшу, кориснішу виміну думок.

У Франції величезна хуртовина з дошами спричинила втрати в людях та майні, майже на всьому просторі краю.

Німеччину прийняли до міжнародної торговельної палати в Парижі.

Італійські фашисти напали вночі на опозиційного демократичного посла Амендола і сильно його поранили. Поліція не відкрила вивчати.

Згідно з німецько-польською умовою з 30. серпня 1924, дня 1. листопада 1926 р. минає останній річний виміни підданих двох держав, що змінюють підданство. До Німеччини має вернутись приблизно 35.000, до Польщі 5.500 осіб.

Югословянський уряд вволив волю Ст. Радіча і переніс голову загребської поліції та інших вищих урядовців, які у свій час його арештували.

Абд-ель-Крім мав буніт-то запропонувати Франції ось-які умовини миру: 1) він мав би одержати становище еміра Ріфу, зі статуту забезпеченням Лігою Націй; 2) Абд-ель-Крім признав би суверенність султана над Марокко; 3) Південний кордон тигнувся би вздовж ріки Уерги; 4) Еспанія задержала би свої позиції в Цеуті та Мелілі; 5) Абд-ель-Крім задержав би свою армію, якої чисельність означив би трактат.

Воздушну комунікацію між Амстердамом і Аляскою напроєктував відомий дослідник північного бігуна Нансен, а цей проєкт прийняв уряд СРСР, даючи згоду на кошти для цієї організації. Деякою частиною пончинились би до будови повітряної флотії і інші європейські держави, а огляду на велике практичне значіння такого зв'язку з багатьма країнами. Перший пробний перелет, який триватиме тиждень, зроблять при кінці цього року.

Школа і дім.

(Голос педагога.)

Перші початки виховання дістає дитина дома від родичів і рідні. З хвилиною, коли дитину записано до школи, крім дому перебирає на себе також обов'язок виховання дитини й школа. Буває не раз, що дім не дає ніякого виховання, що виховання починається шойно у школі. Так буває головною у дітей бідних родичів, що ціле життя зайняті виключно боргеном за кусень хліба, що не мають тому й часу на виховання дитини, або про виховання й поняття не мають! Тоді має шкільне виховання заступити і домашнє. А це, як учить практика дуже тяжко, — тяжко, але все таки можливо! Та вже цілком неможливо, щоб школа могла виховувати, коли проти ділає дім. Таке виховання не приносить ніяких плодів — і вихованець росте та дієрає без виховання.

На щастя, таких домів, що самі собою — чи то свідомо, чи то не свідомо, інстинктивною протиділали би вихованню школи — мало. Зате дуже багато таких домів, що зі шкільним вихованням не співдіають. Наслідок: або само шкільне виховання за вузке і за слабе й одиначи виходить у світ, немов би підком без виховання, або — якщо при шкільному вихованню вжито всіх засобів і зусиль, а вихованець податний на добрий вплив — одиначи — виходить дещо вихований, однак все таки не настільки, як він став би вихований при співділанню дому зі школою. А проте у громадянстві закорінені інакший погляд. Громадянство вимагає від школи всього. Розуміється, що добре — засвоєне дитиною у школі — громадянство приписує собі,

своєму впливові і своїм лахотам. Тільки все лихе, що має на собі вихованець, стає в очах громадянства надбанням принесеним зі школи. Школа винна всьому. Школа повинна була втерти й усунути всі лихі риси характеру і поведінки.

Так само й з поступом у навч. Тільки школа лина, якщо ученик дістає недостаточну ноту з якого-небудь предмету. «Зле вчать» — або ще звичайніше: «Учитель винен» — професор заявляє на дитину — професор має оху на неї!

Ось такі готові фрази є адебіт-ша символом віри громадянства. Вони всі з ґрунту невірні. Їх викоринити з перекінання людей, виказати їх неспійність і хибність — ось трудне завдання, що його стараються виконати міродатні чиники. Та як важко це зробити! Нема майже ні одного батька під соннем, ні одної матері, що признала би якусь недосаду, якийсь брак у характері, у поведінці або у знанню свого сина чи донечки!

А тимчасом повинно бути інакше. Батьки дитини, що хотять до школи, повинні зсідно цікавитися не тільки школою, але й вихованням взагалі, а вихованням і поведінкою своєї дитини зокрема. До батьків дитини належить інформувати вчителів про адбність дитини, про її попереднє життя, про її спосіб і можливість вчення і т. п. Кожен вчитель — якщо він не є «вчителем з примусу» — прийме ті відомости про ученика чи ученицю з великим зацікавленням до діла і поступить згідно з ними. До батьків дитини належить згуртуватися у спільноту, у «батьківський комітет», до якого належав би крім матеріального піклування про школу, ще й переважний виховно-моральний бік. Батьки повинні вислухувати двотижневих викладів професорів і директора на тему обов'язків виховання дитини родичів, школи і дому, їх взаємин і т. п. Батьки повинні допитуватися про стан науки своїх дітей шонайменше раз тиждень (не як у нас — раз на півріч, по класифікації, коли вже не час на ніякі виховні засоби!) До батьків належить нагляд над дітьми за школою — від вірті школи до слідуючої днини знову до них. Да батьків вкінці належить і припильнювання науки дітей дома. До цього всього треба зсідно вказівки досвідних педагогів.

А. КОСЕНКО.

Лист з Карльсбаду.

Назва і історія. — Гості. — Громадяне світа. — Земляни. — Спемини з Уноаїни.

Тепер воно, оце чарівне місто, називається Karlovy Vary і Чехи на гоці ці назви дуже вражливі і аперті. Коли відоме французьке енциклопедичне видавництво Larousse назвало в однім виданні ці Карлові Вари Карльсбадом, то Чехи аж дипломатичною дорогою проти цього протестували. Про боротьбу в Німеччині у себе дома за назву купельової місцевості не треба агадувати. Вона була дуже заважта і... смішна. Покінчилася компромісом: кожне називає по своїйому, а на урядових печатках, вивісках і т. д. д. лишиє на першому місці Karlovy Vary, а на другому Karlsbad. В публичних урядах обидві мови рівноправні, а позитив місто має характер німецький. Всіх мешканців має біля 20.000, у тім Чехів біля 1000. Не дивлячись на це, Чехи твердять, що Карлові Вари це старе чеське, але зникле місто. Доказом на це і старинна річка Тепла, яка пливе серединою міста і про яку є згадка в документах при основанні Тепельського монастиря 1197 р. Вже годі жити в околиці славянські племена (місцевість Sedlec, нині Zetitz) і вони знали горячі джерела, звані вари, в місці, де нині Карльсбад. Оселі на цьому місці не

було жадної. Шойно король Карло IV. заблукав сюди підчас довіа і одна з його голчих собак упала до горячої калабани та поварилася. Карло звернув на горячі джерела свою увагу, одніні їх значіння, побудував тут замок і сам приїжджав сюди кілька разів лічтися на подягу. Довкола цього замку розвинулося нинішнє місто, яке і по українськи може зовсім добре називатися Карлові Вари, або в скороченні Карловари.

Однак багато цікавішим від історичних «варів» є нинішнє купельове місто всесвітньої слави. Досить агадати, що в ньому лічється близько 100.000 людей річно, з цілого світа. Підчас війни і повозенного хаосу фреквенція впала була на 5.000 гостей річно, однак в останніх роках вона зужко зросла до передвоєнного числа, а мин. року навіть не число перевищила. Причиною зростаючої фреквенції є упорядковані господарські відносини в ЧСР. республіці, корисна реляція чеської корони до всіх заграничних валют і дешевість промислових продуктів.

В біжучім сезоні в маю була фреквенція рекордова, але прикінці червня вона апала і цікаво з яких причин: банкрутство промислового концерну Стіннеса в Німеччині і невдачі Французів у війні в Марокко. Що погана погода мала на зменшення фреквенції чималий вплив — це зрозуміле, але менше зрозумілим є факт, що ні-

сля появилення в пресі вісток про заплоток Стіннеса, Німці масово і пачіно втікали домі, щоб там на місці запобігти наслідкам цього упадку для себе. Який ніжний і чудивий є зв'язок економічних інтересів!

Замітно мала є цього року фреквенція Французів. Німці насміхаються з них, а їх економічної безсильності, а особливо з їх невдач у війні в Кабіллами, ілюструючи це все могутньою постатю Абд-ель-Кріма, який підняв рукою за підперті штани перелаканого Француза, мов забавку. Під тим напис: «Так виглядає «побідник» у світовій війні!»

За те дуже багато є тут Reichsdeutschів і у них помічається економічне скріплення. Бачини не лише їх банкірів, але і середняків, ба навіть бідняків. На другому місці із чужинців можна поставити Американців, дальше Англіяців, Малярів, Поляків і Румунів. Часто чути російську мову. Та найсильніше зі всіх націй світа заступлені тут Жиди, а властиво вони всі нації репрезентують. Меші вражіння, що відношення між Жидами і нежидами тут у Карльсбаді є як 3:1. Розуміється, що «сідло» між Жидами всього світа є наші галицькі, чи пак «малопольські» Жиди. Без них Карльсбад не був би Карльсбадом. За вікнами, на листівках у журналах, на афішах і т. д. повно комічних ілюстрацій з польськими Жидами. Відмінний — туп

предсталяють тут Жиди із різної Родії і України. Вони, особіно Жидівки, елгантно одягнені і в крамницях дуже багато за себе платять.

Ось дещо із підслуханих розмов. «Платі Саша, що спрашивають. Всього равно дешевле чей у нас». Або таке: «Я получила севодня у стару ваздушную телеграму от Абраші с Маски. Тебя тоже поздравлял». Діралися до влітку, радіють... і поздравляють себе аж у Карльсбаді!

Найменше тут адається нашій братії — Українцям. Вони може й є, але тоді «українізовані» з Вел. У. країни розмовляють на «обшлеломі» мові, а нас протіст Галичан найшлюсь тут ледан 5 і то двох з них живе на Підкарпатті. Галичан не оповідають про шалені перешкоди при одержанню польського пади при навізді, за те не нарікають вони на дорожнечу. Хоч вони тут у двох-трьох дорожнечу, яку Праті, але не дорожше, як у Львові.

Ясно, що читальня «курорт» не передплачує ніякого укр. часопису, хоча Альбанів, Латинів і інші маю наші мають свою пресу.

Єдине, що нагадує тут Україну, це серія українських поштових марок (14 штук), яку можна купити у філіателістів за 2 кч. Таки багато доброго зробили міністри УНР.

в читання та обізнання з новою педагогічною літературою. Шойно тоді ми зможемо виконувати свою, сильну молодість на добро для нас, для батьків і громадянства. Це все повинні взяти собі до серця всі громадяни і подбати, щоб школа і дім творили доповнюючу цілість, як цілість є життя, що одночасно є домом і школою.

Е. Я.

З нових подій та ідей.

Міжнародна мова.

З нагоди паризького конгресу.

Три місяці минулого місяця працювали міжнародна конференція в Парижі, під протекторатом Академії Наук, над питаннями: Як зменшити перепони у взаєминах учених поодиноких народів. Відома, яку роль грає у винаходах підготовча праця, ведена цілою низкою вчених, збір-ко та систематично. Винами думок щодо результатів та метод праці є інколи необхідна, а дуже часто заощаджує час та енергію дослідників, які не є поінформовані про вислід, зроблені вже іншими над цим самим предметом.

У зв'язку з цією організацією праці вчених на першій план виступила справа: спільної міжнародної мови. Не тільки для вчених і тісному розумінні цього слова, а для всіх умов працевників, справа взаєморозуміння себе легко з акційшпирною літературою даного предмету має першорядне значіння. Хто знає, чи вона не доторкає ще живіше народів, що топили ще алогантні культуру інших, а не в силі на своїй мові, перекладали, інформувати читачів про всі найновіші здобутки у даній сфері.

Міжнародний з'їзд у Парижі не перемінявся в трибунал, перед яким представники поодиноких народів доказували доцільність поширення на інші народи їх рідної мови, бачили признали, що вибір якоїсь істотної живої мови, як помічної поруч рідної, як другої для всіх народів — зустрічає надто багато ворогів. Навіть коли залишити на боці суверенітету народів, національну задрість — граматику живих мов є надто складна, — вони не мають логічного зв'язку між граматикою і вимовою, і т. зв. рух мови та її надто хутка еволюція насувають постійні труднощі для розуміння поодиноких термінів та зворотів.

Були прихильники латини, але нечисленні. Їм доказали легко, що мова Цицерона не надається для задоволення сучасних ідей і що ті, які силкуються це робити, приналежні до творити зовсім нову мову, хто знає, чи не більше складну у граматиці та фразеології, як традиційна. Характеристичним є факт, що Французи, які латинською мовою володіють найкраще, голосували за есперанто. Прикмети цієї сучасної мови є ясні. Коріні її слів вибрані, якомога, з найбільшої складності живих та поширених мов. Есперанто має просту азбуку; кожна буква незмінну вимову; всі іменники, однини та множини, прикметники, прислівники та 4-ий принададок можна розпізнати по їх кінцях. Граматику та вимову може навчити в телестрафічно швидко-стю кожна інтелігентна людина, знайома з якоюнебудь романським чи германським мовою.

Факт, що есперанто живієє нині більш мільонами людей, себто інтелігентів різних народів, і що воно має 2.000 товариств для його поширення, свою пресу і вже по-всюду літературу, оригінальну та перекладну, — цей факт рішуче чинило при резолюції з'їзду. Не-але: скажімо паризька конференція була своїм народом адебілішча по есперантському. Невідаємо, в якій мірі резолюції вчених матимуть вагу на уряді поодиноких дер-

Купуйте **Люкашин-а** Купуйте

Мило „Млотек і Перлік“

під гарантією чистоти.

Представництво на Галичину:

Едвард Штайн, Краків, вулиця Страшевського ч. 7.

Представництво на Львів і околиці: **ЛЕВ БЕРГМАН, Львів, вул. Свистульська 48.**

2219 10-10

жав. Конференція домагалась ввезти в усіх країнах есперанто як шкільний предмет, звернувшись з покликом до видавців практичних, технічних та наукових творів, щоб перекладали боцай їх зміст по есперантському. Цей поклик був навіть спеціально звернений до таких країн, як славянські, яких учні, друкуючи свої праці виключно на рідній мові, не передають своїх вислідів європейським учням.

Дуже цікавою була резолюція з'їзду, щоб випрацювати по есперантському словники з Технічно-науковою термінологією. Над якою працюватимуть учні різних країн. Не передбачаючи можливості, чи місце есперанта не займе нпр. мова англійська, у всякому разі, есперанто для чисто практичних цілей зможе ще довгий час виконувати свою корисну функцію посередника між народами.

Сини таких народів як наш, які звикли приймати свою освіту з літо-чох літ у традиції вавилонської вежі, розуміють найкраще, скільки зусиль та часу йде надурно на вивчення чужинних мов. Чим більше з них училося, тим важче нам засвоїти собі одну з них настільки, щоб вона стала другою рідною. Навіть сама рідна терпить від цієї праці в першій мірі. Питання: якої другої чи так третьої мови маємо вчитись, поруч рідної, щоб вона могла нам служити як посередник з Європою — не хутко буде в нас вирішене.

ор. ор.

Кредитова кооперація і її відбудова.

(Докінчення.)

Справою віднови і перебудови кредитової кооперації мусить зайнятися не одна особа, але більше число свідомих людей з даної округи. Конче треба би теж, щоб по можності в склад управи ввійшла боцай одна фахова сила, можливо платна, здібна вміло повести кооперативну роботу, в якій обем входить праця над розбудженням та над приднуванням членів і збиранням оборотних капіталів, головним вкладок і уділів. Така сила рішуче оплатити себе, а користуватися платними фаховими силами може вже тепер понад 50 кредитових кооператив, що посідають свої дома і нерухомості, вартості до трьох мільонів золотих. Праця для цих кооператив тим легша, що всі вони по своїм силам солідно надзорюють вкладки, а в слід за тим і можуть числити на те, що не страять загальною довірою, чи то відвискають його.

Але й на технічну сторону треба звернути увагу. Догодні в кооперативах для складання вкладок години, погодні речини виповідження вкладок, швидко погодження кожного вкладника — це дуже важкі моменти.

Процентова стопа мусить бути відповідна до положення на гроше-вій ринку. Тепер, при браку капіталів, вона мусить бути вища. Належить кождо, хочби найменшу, вкладку приймати, хочби вона на-віть хвилю не приносила ніякої надлишки. Високих, непропорцій-них до оборотного капіталу, вкладок не вільно приймати без відповідних речини виповідження, а при тім треба по можності ви-

плачувати вкладки, не використовуючи умовлених речини виповід-ження, а рішучо є виключене здержування і відтягання виплат, поза умовлений в вкладником речини виповідження.

Збирання вкладок мусить бути ведене зорганізовано, в той спосіб, щоб кожда повітова кредитова кооператива обляла цілий терен своєї діяльності, так, щоб насе-лення дотичного терену було дже-релом вкладкового капіталу.

Переважну складову часть обо-ротного капіталу творять дальше вплачені уділи.

Висотою резервових фондів і вплачених уділів, наскільки коопе-ратива не є з необмеженою пору-кою, міряться її силу і тому дуже пиливо рішучо є піднести уділи щонайменше до передової ви-соти, а навіть значно вище. При цьому плата уділу може бути роз-ложена на довгий час, навіть на 10 літ, а також двіденду треба би постійно якийсь час дописувати до уділів, а не виплачувати членам.

Нові кредитові кооперативи мож-на основувати лиш на необмеженій поручі, давні слабі кооперативи повинні змінити поруку на необме-жену, коли хочуть числити на вкладковий капітал.

В інтересі кооператива буде, ви-скати якийсь більше членів і який-більше уділів.

Позички можна давати на разі, при теперішнім низьким оборо-товім капіталі, на щонайменші квоти і на можливо найкоротший ре-чинець, на підклад векселів з доб-рим 3-ма підписами, причім кождий довжник мусить прийняти зобо-в'язання на забезпечення валюти. Минув вже час калькуляції, обчисленой на девальвацію, коли довж-ники виващували вірите-лів з їх майна.

Систематичне стагання вplat на фонд резервовий є конечне. Банковий кредит, боцай по-ки-шо, мусить зійти на ще даль-ший план, ніж це було перед вій-ною.

Опираючися на власних силах і визнаючи принцип самовистар-чальності, треба кредитовій коопе-рації, що є приневолена опиратися тепер лише на вкладках і уділах з поминенням кредиту, так зорганізу-ватися, щоб задержати кожнорач-ту плінність своїх капіталів оборо-тових і безоглядно справність у ви-плачуванні вкладок, бо саме ці дві прикмети кредитових кооператив належать до ряду основних умов здорового їх розвою та зднують кооперативам довіру.

Кооперація всіх видів разом тво-рити одню кооперативне господар-ство і тому, — коли конечним є поділ праці для її успішності — то з другого боку мусить організа-ція всіх видів кооперації стояти у тісних взаєминах з собою, взаємно себе доповняти і попірати.

Добути довіру — це також одні з кардинальних умов розвою кооператива. Кооперативи є тим пер-шими установами, які входять у безпосередні взаємини з широкими масами населення і зі своїми чле-нами та вкладниками і на безпосе-редність обляжує їм добути дові-ру. А добути його можна вилючно, точнію, чужною та совісною об-слугою кожного клієнта, хоч би в найдрібніших справах і раціональ-ною та успішною господаркою в кооперативі.

Спільна планова і зорганізована акція робуних, життєздатних управ кредитових кооператива з гуртками людей свідомих теперішнього еко-номічного положення і з широким масами населення, мусить за якийсь час видати якийнайкращі успіхи для забезпечення існування та добро-буту народу.

Омелли Савич.

НОВИНКИ.

— Суправення про батціль рана по-чалась між англійським і німечкини аче-ними, на тему: Чи тоба прийняти перен-ство відкриття, Коли Англії Гіа і Берноа подали свідо до відомо про результати своїх дослідів, між професора-ми Курт Рет і др. А. Біш написали статтю у журналі, присвячену дослід-ням латинської, з якої виходить, що вони раніше розв'язали основні ознаки рако-вої клітини.

— Американський процес надзвичай-ся не тільки процес, який ведеться в Америці, але також, в якому — буде об-в'язування... 25.000 осіб. Подія відкида-є Нью-Йорку на головній вулиці асоціа-де, де потайки провадили в'язів на ште-року скляно і вели ним контрабанду по-всю Америці. Це організація постача-багатим людям у всіх американських мі-стах шматки, пиво, вино та горілку. Пере-слідок відбувався з елітних заміських куфрах від яких ключі пересідали окре-мо поштою. Заробток цього підприєм-ства був не менший, як сплата людей, ко-ли не в силі примиритися з державним протизаконним законом. Чиниться не-лучезний процес, в якому будуть обвину-вачені з найвищих кол і державні урядовці.

— Відкриття нового шматку. У Ка-наді експедиція Мек Карті ввійшла на найвищу канадський шматок гори Лю-ган Коли частина відкриває ввійшла на шматок на 5000 метрів високій, який усі знавали, згідно з географічними кар-тами та лінійний, виявилось, що над ним є ще другий шматок. Серед смілих ху-товани і боротьби зі студією їм удалося дійти туди. Леде живи та вигодовані вернулись назад.

— Химери моди. У Лондоні появи-лись на вулиці, в товаристві елітантиз-дам, фарбовані собаки. Деякі вишаро-вані навіть у латки, згідно з одягом сво-їх пані. Чому, коли мода дозволить прила-до м'ягкотітись жінкам, не має дозволити собакам?

— Меблі буйного російського царя хоче прогати „з бубня“ радянський уряд. Багато чужинці підприємці хотять заку-пати цю колекцію і зробити з неї ви-ставку у Парижі та Лондоні.

— Скільки варга кінь. На англійській лінійній расі коней, задатих на од-ного білий на 17.000 фунт, штар. Та не-ме є рекордів шна на коні, що одер-жали нагороду при перегонках за них платять до 40.000 фунтів. Здається, що при лінійній на славних людей такої су-ми не одержали би.

— Цінавий шматний предмет заво-дять одні народні школи... в Китаю. У Таїні, столиці країн Шансі, з'являється розвивати голос та вимову. Управа школи стоїть на становищі, що ці прикмети є необхідні не лише для вчителів, а навіть для ремісників.

— Скільки є мільярд? Можна зліра-ти узяти собі, коли спитаємо скільки ви-важить? У золоті — 32.500 кілограмів; у сріблі — 5 мільонів кг., у банкнотах по-ти чобі — 1.780 кг., по сотні 11.500 кг. Ціна перенести одні мільярд, рахуючи на чоловіка 100 кг., треба 18 людей для утичання банкнотів, 115 для соток, 3.225 людей для перенесення золота, а 50.000 людей для срібла. Якщо хто хотів би зібрати мільярд у тисемках, то мав би в хаті бі-льшотку з 2.000 тонн, кождий по 500 банок. А по одному золотому — що фантастичну шифру нехай обчислить на-йкращий математик.

Чи ви вже є членом Кооператива „Рідна Школа"? Як ні, то якнайш-тійше! Один уліт (липа) з зол. число уділів необмежене. Власне 50 гро-шів. Залиш приступаюча мовна одо-жати в кождому Народу У. П. І. — Письм. — посиллять гроші на адресу: Дирекція Кооператива „Рідна Школа“ Львів, Ринка, ч. 16. 11. пов.

12-ий день разрыва.

14-тиї день позирани.

слідом презес суду Гапелъ,

Салдон Демилон.

Салдон посол д-р Зонерштайн

за редакцією відповідає Л. Редницький.

15-тый день войны.

Прокор, каже, що зробив лише те саме, що д-р Грек, коли не показав йому аніжурі за Варшави. Д-р Грек виправдається тим, що не хотів робити прикриття прокураторові з уваги на зміст аніжурі. Обор. д-р Ляндан звертає увагу, що є хтось поза стінами сади, який близько цікавиться справою і є в деталях оздоблений з нею. Підтримує висновок д-ра Грека, щоби завантажувати і дільниць поліція пильно займалася вислідженням автора картки. Обор. д-р Двернідкі цікавить являти, чи як згадано писав бують допущені ті ж як, що вже вказували, одна ж і та.

За надіслане редакція не відповідає.

в Станиславові, вул. Липова 3.

111 (лім „Варшава”) Телефон ч. 332. 1-6

HNNHNNHNN:

ЖУРНАЛИ :

Пішук: Білатко. — Ор. Опдан: 3 наших
гріп. — Естер: Натяк. — Р. Купчицький:
Три елестрих споминів. — Василь Пачо-
вський: Фрагмент із "Піска України".
Повінь. — Плянунський університет. —
Портрет Міссел Анджеля. — 3 життя Вої-
нів. — Жертва науки. — Найбільша акка-
рія. — Американський помир. — Відно-
вляю "Прогресс". — Подарунок полого-
ж. — Амудська. — Проблема життя. — Новий
випадок. — Музей революції. — Задній
козлик. — 33 ілюстрації та рисунків і в
додатку зрештову повість П. Бенуа: "Атлан-
тида" в пер. В. Завдаской.

За оголошення Редакція не відповідає.

веде канцелярію

у Львові, вул. Підвалів 9. II. п.
62 (Ставропольська) 2-11

відбудеться

в неділю, дня 2. серпня 1925.

СВЯТА ШАШКЕВИЧА.

Олександрівська Служба Безп.

після чого відбудеться велике народне

пластові змагання і багато інших несподіванок.

На Вп. Учасників з краю жалувати не
води цілий день на залізничній станції Оже-
дія. — Ніхто не повинен відмовитися від
участі і нікого не опаралезувати власна со-
вість, ніяк відмовитися.

Весь дохід призначений на **Річну школу***

За Т-во им. М. Шиянчевича:
д-р Т. Ваньо, д-р П. Пасечниъ,
голова. 103 секретар 2-а

улаштовані гуртком українських

дуться 9. серпня ц. р. Зголошення
по запрошення приймає Шот Ва-
81 сил в Судовій Вишні. 22

Заходом Товариства „Соміл“ і „Спорт-клуб“ відбудуться в суботу 1-серпня в Стрию, в салі „Народнього Дому“ в год. 8:30 вечером

Великі Вечерниці з танцями
Запрошення видає "Український
Базар" в Стрию. 2-2

Видас Виланіча Соїдкє „Діло“

3. прокарні Родари 10